

Завдання, які стоять перед сучасною педагогікою, вимагають глибокого аналізу складних процесів, що відбуваються в сучасній школі. Від того, яким буде вчитель музичного мистецтва, як він стане реалізовувати свою творчу діяльність, чи здатний буде враховувати вимоги, що ставляться сучасним суспільством, у багатьох випадках буде залежати рівень освіченості, вихованості, духовного та культурного розвитку школяра. Організація процесу навчання у вищих мистецьких навчальних закладах повинна бути достатньою для формування у студента цілісної системи знань та умінь, орієнтованих на потреби сучасної загальноосвітньої школи. Таким чином, зміст музичної освіти, методи навчання мають не тільки відповідати сучасному розвитку суспільства але й випереджати його.

Література

1. Алиев Ю.Б. Настольная книга школьного учителя - музыканта [Ноты] / Ю.Б.Алиев. - М. : Гуманит. изд. центр Владос, 2000. - 336 с.
2. Белозерцев Е.П. Образование: историко-культурный феномен [Текст] : курс лекций / Е.П. Белозерцев. - СПб.: Издат. Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. - 704 с.
3. Введение в педагогическую деятельность [Текст] : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.С. Роботова, Т.В. Леонтьева, И.Г. Шапошникова и др.; под ред. А.С. Роботовой. - М. : Издательский центр «Академия», 2004. - 208 с.
4. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике [Текст] / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. - М. : ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2005. - 448 с.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения [Текст] / Н.В. Кузьмина. - М., 1990. - 105 с.
6. Маркова А.К. Психология профессионализма [Текст] / А.К. Маркова. - М., 1996. - 308 с.
7. Рудзик М.Ф. Совершенствование профессиональной компетентности педагогов образовательной области «Искусство» профильных общеобразовательных учреждений в условиях института повышения квалификации [Текст] : дис. ...канд. пед. наук / М.Ф. Рудзик. - М., 2005. - 201 с.
8. Усова А.В. Требования к подготовке учителя в свете концепции модернизации российского образования на период до 2010 года [Текст] / А.В. Усова // Педагогическое образование и наука. — 2003. - № 2. - С. 4-8.
9. Энциклопедия профессионального образования [Текст] : под ред. С.Я. Батышева. - М., 1999. - С. 383. - Т. 2.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ТА ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

УДК 378.937

Князян М. О.

В статье рассмотрены теоретические основы научно-исследовательской деятельности будущего учителя. Высветлена сущность таких феноменов, как «научно-исследовательская деятельность», «исследовательские умения», «рефлексивные умения», «самооптимизация педагога». Представлены приемы организации научно-исследовательской деятельности студентов.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность будущего учителя, исследовательские умения.

The article describes the theoretical basis of the research activities of future teacher. The essence of the phenomena “research activities”, “research skills”, “reflexive skills”, “self-optimization of teacher” is found out. The methods of organization of research activities of students are presented.

Key words: research activities of future teacher, research skills.

На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетною є оптимізація науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, оскільки саме цей вид діяльності студентів забезпечує можливість розв'язати такі важливі завдання, як виховання дослідницької культури особистості професіонала, формування у нього прагнень до самореалізації в творчості, розвиток його індивідуально цінних здібностей і талантів.

Основний масив наукових пошуків щодо цієї проблеми здійснювався переважно в аспекті визначення її методологічного підґрунтя (І. Бех, Н. Бібік, А. Богуш, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Сухомлинська) та ролі в активізації професійної підготовки педагогічних кадрів (Є. Барбіна, Н. Грама, В. Гриньова, В. Буряк, Е. Карпова, Н. Кічук, М. Князян, Н. Курлянд, В. Радул, Т. Сущенко та інші).

Поряд з цим, проблема висвітлення теоретичних засад та педагогічних підходів щодо підвищення ефективності науково-дослідної роботи майбутніх учителів у вищих навчальних закладах потребує уточнення, що й визначило мету і завдання статті: розкрити теоретичний базис та засоби організації окресленої роботи студентів на етапі їхньої професійної підготовки.

Узагальнення наукових положень, представлених у довідкових філософських, психологічних і педагогічних джерелах [1; 2; 4; 6; 7], свідчить, що дослідження відіграє першочергову роль у розвитку пізнавальних процесів, у формуванні особистості та присвоєнні нею соціального досвіду. Так, з наукової позиції С. Гончаренка дослідницький метод передбачає залучення особистості до самостійних спостережень, на основі яких устанавлюються зв'язки предметів і явищ дійсності, пізнаються закономірності, формулюються висновки [2]. В лінгвістичних джерелах дослідження є процесом ретельного наукового розгляду з метою пізнання, з'ясування чогось [1, с. 242]. З позиції науковців-філософів, особливим видом пізнавальної діяльності, спрямованої на вироблення системно організованих, об'єктивних і обґрунтованих знань про світ, є наука. Саме вона здатна виходити за межі конкретного історичного етапу й відкривати для людства нові предметні світи, котрі можуть стати об'єктом практичного засвоєння лише на наступних етапах розвитку цивілізації [6, с. 662]. У педагогічних довідкових працях [2; 4; 7] наука розглядається як соціально-значуща сфера людської діяльності; її основною функцією є вироблення й використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність. Наука – це одночасно діяльність з набуття нових знань і результат цієї діяльності – сукупність отриманих на певний момент часу знань. Наука охоплює не лише систему знань, а й засоби їх усвідомлення

та філософського тлумачення, у зв'язку з чим виступає формою суспільної свідомості. Вона є засобом встановлення та усвідомлення об'єктивної істини. Синтезуючи провідні характеристики понять «наука» та «дослідження», дійдемо висновку, що науково-дослідна діяльність студентів — це є творча пізнавальна робота, спрямована на вивчення на емпіричному й теоретичному рівнях оточуючого світу, закономірностей функціонування його явищ у контексті їх системних взаємозв'язків з метою нарощення суспільно-історичного й особистісного досвіду.

Науково-дослідна діяльність студентів є засобом їхньої професійної підготовки, вона відрізняється всіма характеристиками навчально-пізнавальної роботи (передбачає вивчення певного об'єкта педагогічної дійсності в процесі розв'язання пізнавальної задачі, як правило, проблемного характеру) та носить ознаки творчої діяльності, актуалізує креативні можливості особистості в аспекті вироблення власного бачення шляхів розв'язання проблемної ситуації.

У системі вищої освіти науково-дослідна діяльність забезпечує:

- методологічну функціональність особистості майбутнього педагога, тобто вільне володіння системними методологічними знаннями, оперування загальнопізнавальними мета-вміннями, методами наукового дослідження, що в сукупності реалізує можливість студента високопродуктивно діяти в науковому просторі;

- дієвість знань як вміння динамічної актуалізації й застосування накопиченого теоретичного матеріалу при вирішенні складних професійних проблем;

- процесуально-технологічну підготовленість студентів, тобто вільне оперування дослідницькими діями, здатність до високої самоорганізації в пошуковій роботі, досягнення максимального результату за мінімально короткий час;

- розвиток рефлексивних дій (самоаналізу, самоконтролю, самооцінки, прогнозування перспектив самовдосконалення);

- самооптимізацію майбутнього педагога — самовдосконалення в найбільш сприятливому режимі з урахуванням індивідуальної своєрідності втілення власних професійно-творчих сил; самоінтенсифікація процесів свого особистісного та професійного зростання.

З нашої наукової позиції [3], дослідницькі вміння — це система інтеріоризованих пошукових дій, що містить такі з них: формулювання проблеми та обґрунтування об'єкта дослідження; генерація нових ідей; висунення системи гіпотез; створення проекту дослідницької роботи; вибір методів дослідження; комплектація власного каталогу наукових праць; аналіз науково-теоретичних джерел з досліджуваної проблеми; вивчення нормативної, інструктивно-методичної документації; виявлення залежності між фактами педагогічної дійсності; створення моделі функціонування педагогічного явища; вироблення стратегій експериментальної формуальної технології; емпіричне вивчення об'єкта (спостереження, бесіда, інтерв'ювання, анкетування, тестування тощо); характеристика нової, раніше невідомої якості; зіставлення результатів експерименту з теорією; узагальнення результатів дослідження; аргументація та формулювання висновків; оцінка відповідності отриманих результатів меті та умовам завдання тощо.

Засобом організації науково-дослідної діяльності є науково-дослідницьке завдання — проблемне завдання, що має на меті засвоєння теоретичної інформації, оволодіння практичними навичками в процесі дослідження конкретних об'єктів педагогічної дійсності.

Наведемо варіанти декількох науково-дослідницьких завдань, котрі впроваджувалися нами у форматі самостійної роботи за змістовим модулем «Структура, функції та науково-категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження» (навчальна дисципліна — «Основи наукових досліджень»). Майбутнім фахівцям було запропоновано провести інтерв'ювання визнаного в регіоні вчителя з проблеми його професійного саморозвитку. Студенти повинні були звернути особливу увагу на засоби, які вчитель рекомендує їм для ефективного саморозвитку; вони орієнтувалися також на розроблення програми інтерв'ю, переліку питань та їх послідовності. Після закінчення інтерв'ювання студенти готували самозвіт щодо того, наскільки повно запропоновані ними питання охоплювали проблему професійного саморозвитку вчителя та наскільки точно вони були сформульовані. На основі теоретичного матеріалу, набутого студентами, вони розробляли перспективну програму саморозвитку як дослідника (визначаючи сукупність теоретичних знань, дослідницьких методів, котрими вони мають оволодіти; створюючи систему цілей, яких повинні досягти з метою ефективного втілення в професійній діяльності свого дослідницько-творчого потенціалу).

У контексті самостійної роботи за цією ж темою студенти мали висловити власну позицію з проблеми «Науково-дослідницька діяльність як мета та засіб саморозвитку педагога». Студенти мали виявити роль науково-дослідної діяльності в оптимізації формування компетентності саморозвитку. У зв'язку з цим, вони висвітлювали не лише сутність провідних понять «самозростання», «самотворення», «самостановлення», але й мали показати подвійний характер функцій науково-дослідницької діяльності — те, що вона є, з одного боку, принципово важливим засобом творчого саморозвитку особистості професіонала, з іншого, — метою його становлення як дослідника.

На практичному занятті за темою «Науково-категоріальний апарат педагогічного дослідження» виконувалося науково-дослідницьке завдання, спрямоване на оволодіння студентами провідними категоріями педагогічного дослідження («об'єкт», «предмет», «завдання», «гіпотеза»). Студенти мали характеризувати концепт (про що йдеться: об'єкт, явище, процес, дія, якість, вид діяльності тощо), його атрибутивні характеристики, проаналізувати основні функції. Після цього передбачалася рефлексія студентами своїх умінь визначати об'єкт і предмет наукового дослідження, розробляти систему його завдань, формулювати гіпотезу. Такий підхід дозволяє оптимізувати не лише процеси оволодіння провідними категоріями наукового дослідження, але й сформулювати такі важливі вміння, як аналіз, синтез, інтеграція наукових позицій, компресія наукової інформації з метою вироблення свого бачення вирішення проблеми, самооцінка можливостей у формулюванні вихідних положень педагогічного дослідження. Після проведеного аналізу студенти на основі вищезазначеного мали сформулювати власний варіант визначення провідних категорій педагогічного дослідження.

Посилити процеси формування рефлексивних операцій студентів видається за можливе, якщо впроваджувати завдання, в контексті яких має місце взаємна оцінка студентами адекватності, точності та повноти відображення сутності запропонованих ними визначень. Здійснення взаємного аналізу та оцінки сформульованих студентами визначень дозволяє звернути їхню увагу на типові недоліки, спонукати до усвідомлення власних помилок. Завдання такого типу слугували виробленню «конкретизованої рефлексії» – конкретних рефлексивних дій (самоаналізу, самоконтролю, самооцінки), що забезпечують ефективність розгортання саморозвитку особистості як дослідника.

З метою забезпечення ефективної дослідницької самореалізації особистості, оволодіння нею необхідного та достатнього «знанняєвого фонду» з досліджуваної проблеми, окрім формування рефлексивних дій, є надзвичайно важливим забезпечення прогресивної динаміки розвитку вмінь порівнювати, класифікувати, абстрагувати, конкретизувати, систематизувати, узагальнювати теоретичний матеріал. Пріоритетність формування саме цих умінь пояснюється тим, що вони забезпечують можливість особистості накопичувати значний обсяг фахово орієнтованих знань та вмінь, необхідних для успішної науково-дослідної діяльності, досягнення її інноваційних результатів.

Науково-дослідницькі завдання на узагальнення творчого доробку спрямовані на систематизацію, контроль і переосмислення того, що було опрацьовано студентом у ході його пошукової діяльності. Важливим засобом систематизації матеріалів наукової роботи виступає укладання портфоліо, що дозволяє студенту співвіднести досягнуті результати з метою діяльності, проаналізувати процес її розгортання, визначити типові недоліки та перспективи дослідження. Завдання на оформлення наукового продукту передбачають опис проведеного експерименту, виклад аргументації своєї позиції, оформлення результатів відповідно до сучасних вимог. У цьому контексті є доцільним запропонувати студентам взяти участь у колективному журналі відкритого типу «Cogito, ergo sum», конкурсі науково-дослідних робіт (виконаних у форматі курсових та дипломних досліджень).

Отже, науково-дослідна діяльність дозволяє забезпечувати на етапі професійної підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах розвиток їхнього науково-системного світосприйняття, орієнтацію на особистісно-професійну самоактуалізацію як вищий рівень мотивації, рефлексивне мислення (усвідомлення якості свого саморуку як професіонала), актуалізацію технологічних ресурсів особистості з метою високої організації процедур наукового пошуку. Перспективи дослідження полягають у визначенні системи технологій організації науково-дослідної діяльності студентів на різних етапах їхньої професійної підготовки.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Князян М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Князян Маріанна Олексіївна. – Ізмаїл, 2007. – 445 с.

4. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. — М. : Издательский центр «Академия», 2001. — 176 с.

5. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоева, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / За ред. В. Г. Кременя. — К.: Наукова думка, 2003. — 853 с.

6. Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грищанов. 3-е изд., исправл. — Мн. : «Книжный дом», 2003. — 1280 с.

7. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич. — Мн.: «Современное слово», 2005. — 720 с.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ФАКУЛЬТЕТАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ

УДК 378.4.132:81

Рибінська Ю.А.

У статті узагальнені основні результати впровадження системи професійної комунікативної підготовки на факультетах іноземних мов. Доведено, що адаптивна дисипативна система формування професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов і перекладачів мають значну перевагу над традиційними підходами, технологіями і методиками навчання іноземних мов майбутніх філологів.

Ключові слова: система професійної комунікативної підготовки, експериментальні і контрольні групи, професійна комунікативна компетентність, студенти факультетів іноземних мов, експериментальна технологія.

В статье обобщены основные результаты введения системы профессиональной коммуникативной подготовки на факультетах иностранных языков. Доказано, что адаптивная диссипативная система формирования профессиональной коммуникативной компетентности будущих учителей иностранных языков и переводчиков имеют большое преимущество над традиционными подходами, технологиями и методиками обучения иностранным языкам будущих филологов.

Ключевые слова: система профессиональной коммуникативной подготовки, экспериментальные и контрольные группы, профессиональная коммуникативная компетентность, студенты факультетов иностранных языков, экспериментальная технология.

The article summarizes the main results of professional communicative preparation system implementation at foreign language departments. It is proved that adaptive dissipative system of future teachers of foreign languages and translators professional communicative competence have great advantage in comparison to traditional approaches, technologies and methodic of teaching foreign language for future philologists.